

FRIEDRICH NIETZSCHE

Soumrak bůžků aneb Jak filosofovat. kladivem In: *Ecce homo*. Praha 1993,
přel. L. Benyovsky

"Rozum" ve filosofii

I

Ptáte se mě, co všechno je u filosofů idiosynkrasií?¹ Například nedostatek jejich smyslu pro dějiny, jejich nenávisť vůči pouhé představě samotného dění, jejich egypticismus. Domnívají se, že nějaké věci prokáží čest, když ji odhistorizují *sub specie eternitatis*² - když z ní udělají mumii. Všechno, čím se po tisíciletí filosofové zabývali, byly pojmové mumie, z jejich rukou nevyšlo nic skutečně živé. Tito pánové, modloslužebníci *pojmu*, při svém zbožňování usmrcují, vycpávají - jsou tím nebezpeční všemu živému. Smrt, změna, stáří, právě tak jako plození a růst jsou pro ně námitkou - dokonce vyvrácením. Co je, *neděje se.*, co se děje, *není*... Všichni ale přímo zoufale věří ve jsoucí. Protože se ho ale nemohou zmocnit, hledají důvody, proč jim jsoucí není přístupné. "To musí být nějaké zdání, nějaký podvod, že jsoucí nevnímáme: kde se skrývá ten podvodník?" - "Máme ho," šťastně křičí, "je to smyslovost! Tyto smysly, které i jinak jsou tak nemorální, nás podvádějí o pravém světě. Morálka: pryč od klamu smyslů, od dění, od historie, od lži - historie není nic než víra ve smysly, v lež. Morálka: popírat vše, co věří ve smysly, celý zbytek lidstva: to vše je "lid". Být filosofem, mumii, s hrobařovou mimikou podávat monotono-teismus! - A především pryč s *tělem*, touto politováníhodnou fixní ideou smyslů! alespoň stíženou všemi chybami logiky, spornou, úplně nemožnou, je-li už tak drzá, aby se stále tvářila jako skutečná!...

Zač vděčím starým

Má nedůvěra k Platónovi jde do hloubky: shledávám ho tak zbloudilým od všech základních instinktů Helénů, tak přemoralizovaného, tak preexistenčně křesťanského - pojem "dobra" má již za pojem nejvyšší - že bych na celý fenomén Platón použil spíše tvrdé slovo "vyšší švindl", nebo slyšíte-li to raději, idealismus - než nějaké jiné slovo. Draze se zaplatilo za to, že tento Atéňan chodil do školy k Egyptanům (nebo k Židům v Egyptě?..). Ve velké osudovosti křesťanství je Platón onou dvojznačností a fascinací zvanou "ideál", která ušlechtlejším povahám starověku umožnila nerozumět si a vstoupit na most vedoucí ke "kříži"... A kolik Platóna je ještě v pojmu "církve", ve stavbě, systému a praxi církve! - Mým osvěžením, mou zálibou, *léčbou* z celého platonismu byl vždy *Thukydides*. Thukydides a snad Macchiavelliův *principe* jsou mi nejbližší svou nepodmíněnou vůlí nic si nepředstírat a vidět rozum v *realitě* - ne v rozumu a tím méně v "morálce"... Z žalostného okrašlování Řeků v ideál, které si "klasicky vzdělaný" mladík odnáší do života jako svou odměnu za gymnaziální drezúru, nelčí nic důkladněji než Thukydides. Musí se obracet řádka za řádkou a číst myšlenky, skryté mezi nimi stejně jako slova: je málo myslitelů tak bohatých na skryté myšlenky. V něm nachází svůj dokonalý výraz *kultura sofistů*, chci říci *kultura realistů*: toto neocenitelné hnutí uprostřed vybuchujícího morálního a idealistického švindlu sokratovských škol. Řecká filosofie jako *dekadence* řeckého instinktu; Thukydides jako velký souhrn, poslední zjevení silné, přísně tvrdé věčnosti, která tkvěla v instinktu starších Helénů. *Zmužilost* před realitou nakonec rozlišuje takové povahy jako Thukydides a Platón: Platón je před realitou zbabělec - *proto* se utíká k ideálu; Thukydides se má v moci, proto si podrží v moci i věci...³

Poznámky

1 idiosynkrasie - nepřekonatelný, pudový odpor; přecitlivělost

2 sub specie aeternity (lat.) - pod zorným úhlem věčnosti

3 V ukázce je pěkně vidět Nietzscheho vlastní stanovisko: člověk se musí naučit žít uprostřed světa, vyrovnat se svou smyslovostí, neulehčovat si útekem do hotového a přehledného světa, vystát svou "divokost", svou "živočišnost". Svět je proměnlivý, nezřetelný a s jako takovým se s ním musíme naučit zacházet.